

A bikapókok, a The Velvet Underground és a cybertaxonómia

A bikapókok közé tartoznak Európa talán legszebb és a világ leginkább együttműködő pókfajai. Társas fajaik nagy számban fordulhatnak elő a trópusi Afrika és Ázsia területein, ahol a feltűnő kolóniáik szinte pettyezik a tájat. Ezek a közösségek közeli rokonok százaiból épülnek fel, akik együtt vadásznak és nevelik fel az utódokat (A. Ábra). Ezen szociális pókfajok biológiáját és ökológiáját már számos nemzetközi viszonylatban mérföldkőnek tekinthető publikáció tárta fel. Ezzel szemben a többi bikapókfajról alig tudunk valamit. A legtöbb bikapókfaj életmódja rejtőzködő és életük nagy részét a szövedékeikben illetve földalatti tárnáikban töltik ez lehet az oka, hogy tudományos ismereteink egyelőtlenek.

A bikapókok (Herman Ottó még fejespóknak hívta őket) angol neve bársonypók mely talán az egész családra vonatkoztatva helyesebb, hiszen a legtöbbjük sötét, bársonyos csillogású színezetű. Néhány fajuk, mint pl. az európai *Eresus* fajokra (B. Ábra) jellemzően fekete, fehér és piros színezetűek. A bikapókok – egy brazil képviselőjük kivételével – Óvilági elterjedésűek, vagyis Európa, Ázsia, és Afrika ad nekik otthont.

Egy nemzetközi kutatócsoport alakult meg holland, dán, amerikai, cseh, magyar és iráni kutatókból, mely a bikapókok átfogó kutatását tűzte ki célul. A nemzetközi csoport működéséhez szükséges feltételeket az EDIT (European Distributed Institute of Taxonomy) Integrated Research ösztöndíj biztosította. A csoport először egy hatalmas alaktani képgyűjteményt készített el dokumentálva a bikapókok főbb csoportjainak anatómiáját. Ebben színes portréképek és a pókok selyemkészítéséhez használt szövöcsévéiről készült szkennung elektronmikroszkópos felvételek egyaránt voltak, Giovanni Maki, a San Franciscó-i rajzművész pedig a hím páرزoszervrajzokat készítette el. A kutatásban DNS szekvenciákat is használtak a bikapókok evolúciójának felderítéséhez, többek között megerősítve azt is, hogy az egyik különösen rejtélyes faj egy új nembe tartozik. (3. Ábra). A bikapókok angol neve (velvet - bársony) valamint földalatti (underground) életmódjuk miatt, az új taxont a 60-as évek rockegyüttesének “The Velvet Underground” énekeséről Lou Reedről *Loureedia* nevezték el.

A számos eredmény ellenére, még sok munka vár a kutatókra. A taxonómia (a fajok elnevezése és leírása) alapvető ága a biológiának, és eredményeiket más tudományterületek is felhasználhatják. A bikapókok legkevésbé ismert csoportjai a Mediterráneumban illetve Dél-Afrikában fordulnak elő, és ezek további vizsgálatát a monográfia lényegesen megkönnyíti.

Ez főleg a PENSOFT kiadó progresszív álláspontjának is köszönhető, a színes monográfia ugyanis ingyenesen és bárki számára elérhető az interneten a ZooKeys című újság honlapjáról (http://www.pensoft.net/J_FILES/1/articles/2342/2342-G-3-layout.pdf). A képek és a leírások a Species-ID wiki lapon is megtalálhatóak (<http://species-id.net/wiki/Eresidae>) valamint a kutatás során megvizsgált példányok lelőhelyeit egy interaktív térkép mutatja be Google Earth segítségével (http://datadryad.org/bitstream/handle/10255/dryad.38403/Milleretal_Eresidae.kml?sequence=1; a Google Earth innen tölthető le <http://www.google.com/earth/index.html>). A feltűnő, sokszor gyönyörű színezetű pókok európai úniós közpénzből finanszírozott kutatási eredményei tehát szabadon elérhetőek nemcsak kutatók, hanem bárki számára.

1

2

3

Figures 1–3 Bikapókok. **1.** mintegy tucatnyi szociális bikapók egy futóbogarat támad meg, a préda szinte eltűnik a támadók alatt, fotó Teresa Meikle **2.** A közép-európai skarlát bikapók (*Eresus moravicus*) színponpás mintázata, fotó Pavel Krásenský. **3.** A *Loureedia annulipes*, fotó Martin Forman.